

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО ВИКОРИСТАННЯ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕФОРМОВАНИХ ТЕКСТІВ

Наконежна Лариса Богданівна

кандидат філологічних наук, доцент, ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»,

larysa.nakonechna@pnu.edu.ua

Сучасна концепція мовної освіти спрямовує зміст шкільного курсу української мови в початковій школі на всебічне формування мовної особистості молодшого школяра. Компетентним мовець є тоді, коли він досконало володіє усіма засобами мови (фонетичним, лексичним, морфологічним, синтаксичним) і доречно їх використовує в усіх сферах людського буття. Знання і навички з мови і мовлення школяр набуває, перш за все, від свого вчителя мови і читання, котрий зобов'язаний, якщо вже обрав таку професію, бути професіоналом своєї справи, досконало володіти мовою і методикою навчання.

Вважаємо, що чи не найбільш ефективним засобом формування мовної особистості учня початкової школи є зв'язний текст. Адже текст сприяє ефективному засвоєнню учнями мовних явищ, наочно демонструє школярам особливості функціонування мовних одиниць у мовленні. Систематичне використання на уроках текстового матеріалу поступово ознайомлює дітей з характерними особливостями зв'язних висловлювань, а отже, готує до розуміння чужих текстів і створення власних. Робота з типами тексту, його структурою, метою і темою, засобами зв'язку окремих речень сприяє не тільки формуванню мовленнєвих умінь і навичок учнів, але й розумінню змісту і побудови тексту, розвитку логічного мислення, вмінню структурувати і виділяти основне. У широкому розумінні, текст як ідейно-тематична цілісність, що має пізнавальний і виховний зміст, є засобом передачі навчально-виховної інформації з усіх без винятку навчальних дисциплін. І вміння учителя працювати з текстом будь-якої тематики, використовувати його для втілення завдань будь-якого уроку, навіть математики чи трудового навчання, тільки

підвищить рівень опанування учнями навчального матеріалу і внесе різноманіття в хід уроку.

Одним із найбільш результативних і цікавих для школярів способів опрацювання молодшими школярами змісту, мовного оформлення і структури навчального зв'язного тексту є деформований текст.

Визначення терміну *деформований текст* жоден доступний нам словник не подає. На визначення терміну «деформований текст» натрапили у праці Компаній О. В. та ін. [1], де сказано, що це «витвір усного або письмового мовлення з певними пошкодженнями: з пропусками слів, порушенням порядку розташування речень, частин, повтори тощо» [1, с. 90].

Які ж то можуть бути текстові «пошкодження»?

Відсутні літери, слова чи навіть цілі речення й абзаци або, навпаки, наявність зайвих; переставлені місцями частини тексту, наявність недоречних повторень, діалектних, просторічних слів, що спотворює лексико-граматичне оформлення і змістову суть тексту.

Отож під поняттям *деформований текст* розуміємо такий зв'язний текст, що має ознаки порушення структури, семантичних зв'язків між частинами (реченнями, абзацами), недоліки змістового плану і лексично-граматичного оформлення.

«Педагогічна практика засвідчує, що робота над деформованим текстом реалізується на основі певної низки дій: доповнення, відновлення та редагування» [1, с. 90]. Автор посібника «Редагування деформованих текстів» вчитель початкових класів Ключко Н. В. пропонує низку цікавих завдань за такими категоріями: 1) доповнення речень тексту за допомогою малюнків; 2) доповнення речень тексту потрібними словами; 3) складання речень тексту з поданих слів; 4) поширення тексту за допомогою другорядних членів речення; 5) відновлення послідовності речень у тексті; 6) визначення зайвих речень у тексті; 7) виправлення мовленнєвих помилок у тексті; 8) складання тексту за поданим початком; 9) робота над текстами, які містять деформовані слова [2].

За навчальною програмою з української мови для початкової школи роботу з деформованим текстом рекомендовано проводити на уроках української мови, починаючи з 2 класу [3]. На наш погляд,

уміння і навички правити деформований текст, які учні здобувають на уроках української мови, доцільно закріплювати і вдосконалювати на уроках з інших дисциплін, зокрема літературного читання, адже саме художні твори для дітей є хорошим джерелом відповідних завдань.

Зважаючи на це, вважаємо доцільним і необхідним виконання завдань на опрацювання деформованого тексту майбутніми учителями початкової школи задля досконалого володіння методикою її проведення у своїй майбутній професійній діяльності. Такі вправи активно застосовують на заняттях з сучасної української мови, культури мовлення, методики навчання української мови і читання. А майже повна відсутність опису теоретико-методичних засад формування умінь учнів початкових класів працювати з деформованим текстом спонукає студентів до активного творчого пошуку, створення власних дидактичних матеріалів. Безперечно, робота з деформованим текстом активізує мисленнєву діяльність виконавців, спонукає до аналізу і синтезу граматичної та смислової інформації, поданої в тексті, порівняння мовних явищ, виявлення помилок, допомагає по-іншому глянути на відомий текст, оцінити правильність чи неправильність його побудови, смислових зв'язків між частинами, словесного наповнення, увиразнює змістові хиби, вчить писати свої зв'язні тексти (твори), розвиває словниковий запас.

Студенти спеціальності «Початкова освіта» під час виробничої практики в школі провели експериментальне дослідження стану розвитку зв'язного мовлення молодших школярів у процесі роботи з деформованим текстом на уроках української мови. За його результатами вони дійшли висновку, що виконання вправ з редагуванням деформованого тексту виправдане й ефективне, добре сприймається учнями, сприяє кращому засвоєнню ними навчального матеріалу з розділу «Текст», розвивають критичне мислення, виразність і точність мовлення.

Отже, підготовка майбутніх учителів початкової школи до роботи з деформованим текстом не тільки вдало доповнить «скриньку» форм і методів в арсеналі їхньої професійної компетентності, але й сприятиме вдосконаленню мовної особистості студентів, розвитку логічного мислення і креативності.

Список використаних джерел

1. Компаній О. В., Бондар Т. М., Пашковська Г. А. Робота з деформованим текстом на уроках української мови в початкових класах у контексті нової української школи. *Імідж сучасного педагога*. 2018. № 3. С. 89–92.
2. Редагування деформованих текстів / автор-упорядник Клочко Н. В. Харків, 2013. 28 с.
3. Типова освітня програма 1-2 клас, розроблена під керівництвом Савченко О. Я. Наказ МОН України від 08.10.2019 р. № 1272. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2019/11/1-2-dodatki.pdf>.

МОВНА НОРМА У ПРАКТИЦІ ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В ЗАГАЛЬНООСВІТНІЙ ШКОЛІ

Пігур Мирослава Василівна

*кандидат педагогічних наук, доцент, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка,
pigur.muroslava@gmail.com*

Вивчення поняття «мовна норма» як в українському мовознавстві, так і в зарубіжному має тривалу історію. Започаткували обґрунтування цього мовного явища представники Празького лінгвістичного гуртка як лінгвосоціологічну категорію. Згідно з енциклопедією «Українська мова», мовна норма – це «сукупність мовних засобів, що відповідають системі мови й сприймаються її носіями як зразок суспільного спілкування у певний період розвитку мови і суспільства» [3, с. 387].

Поняття мовної норми є новим у змісті курсу української мови для 10-11 класів. У контексті ключових підходів до сучасної освіти (компетентнісний, діяльнісний) українська мова в загальноосвітній школі є засобом розвитку й соціалізації учнів, оскільки сучасне здобування освіти є орієнтованим не на накопичення окресленого обсягу знань, а на пізнання мови як засобу спілкування. Відповідно до цього визначено основні завдання вивчення української мови в 10-11 класах: «- формування предметної і ключових компетентностей;